

Я. Тицька,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
факультету права та економіки
Міжнародного гуманітарного університету

МІЖНАРОДНА НАУКОВА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ: ВИМІРИ РЕАГУВАННЯ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ

Вступ. Ключові аспекти міжнародно-правового співробітництва у форматі наукової діяльності, відповідних досліджень та пошуку ще не отримали системного відображення у вітчизняній правовій доктрині, зокрема у вимірі імплементації у вітчизняне законодавство релевантних наднаціональних вимог від системи міжнародної договірної взаємодії.

У той самий час реагування органів влади України на виклики російської агресії у контексті міжнародного виміру наукової діяльності потребує на системне дослідження. Поміж праць модерних українських дослідників проблематика міжнародно-правового регулювання наукової співпраці підіймалася у роботах Б.В. Бабіна, К.В. Громовенка, С.В. Ківалова, але комплексних, системних, та водночас монографічних досліджень цих питань до цього часу здійснювалося. Серед сучасних авторів США та ЄС ці питання згадували Д. Бріджит, М. Горват, Н. Рюфін, Дж. Фіккерс, Т. Флінк та У. Шрайтерер, водночас ці роботи очікувано не підіймали питання реалізації міжнародних стандартів наукової співпраці під час захисту від іноземної агресії.

Предметом статті є правове та організаційне реагування на російську агресію у контексті міжнародного виміру наукової діяльності, а її метою стало визначення особливостей відповідних односторонніх кроків України стосовно двосторонніх

та багатосторонніх угод з агресором та його співучасниками та протидії «науковим» провокаціям окупантів у санкційному вимірі.

Для досягнення цієї мети у статті необхідно реалізувати такі основні завдання: визначити ключові виклики, з якими зіткнулася українська наука під час повномасштабної російської агресії; окреслити питання санкційної протидії «науковим» провокаціям агресора; окреслити поточні підходи України до двосторонніх та багатосторонніх угод з агресором та його співучасниками.

Для виконання поставлених завдань у науковій статті авторкою було застосоване формально-правовий, програмний, прогностичний, герменевтичний, порівняльний та системний методи під час аналізу відповідних актів законодавства України про науку та наукову діяльність та застосоване структурні методи, комплекс методів аналізу та синтезу, а також підходи наукової дедукції й індукції.

Виклад основного матеріалу. З перших днів масштабного вторгнення українська наука зазнала катастрофічної шкоди. Як було вказане у Звіті про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення, підготовленому Київською школою економіки, за попередніми підрахунками, станом на березень 2023 року було знищено, пошкоджено

та вилучено 117 об'єктів рухомого та нерухомого майна 34-х інститутів та інших закладів Національної академії наук України (далі – НАНУ), та попередня загальна оцінка втрат, лише за науковими закладами НАНУ, склала 7,8 мільйонів доларів [2].

Вже через місяць після початку масштабного вторгнення Державне агентство України з управління зоною відчуження повідомило, що російські окупанти розграбували та знищили новітню Центральну аналітичну лабораторію в місті Чорнобиль, яка є унікальним комплексом з потужними аналітичними можливостями, може надавати послуги на будь-якому етапі поводження з радіоактивними відходами, від кондиціонування до захоронення, а також на стадії досліджень та розробки технологій.

Тоді Держагенство нагадало, що завдяки Інструменту ЄС зі співробітництва у сфері ядерної безпеки разом із українськими партнерами у 2015 році було успішно реалізовано проект, спрямований на вдосконалення інфраструктури з поводження з радіоактивними відходами, на якому перебувало майже 100 одиниць найсучаснішого вартісного аналітичного обладнання, аналогів якого немає у Європі, при цьому лабораторія виконувала стратегічні, унікальні функції, включно з реалізацією Концепції розвитку зони відчуження [16], що об'єктивно мало загальноєвропейське значення.

В листопаді 2023 р. міністр освіти та науки України О. Лісовий на заході в Берліні з нагоди 30-річчя Українсько-німецького науково-технічного співробітництва поінформував, що біля 15% дослідницької інфраструктури в Україні було пошкоджено внаслідок російської агресії, констатувавши, що «йдеться про унікальне наукове обладнання, науково-дослідні лабораторії, центри колективного користування науковим обладнанням тощо» [3].

Це у червні 2022 р. в науково-популярній газеті «Світ» викладалася аналітика, за якою з 169 команд

проектів з виконання наукових досліджень і розробок, які були призупинені в лютому 2022 року, надалі лише 57 команд проінформували Нацфонд, що вони готові продовжувати роботу за обставин, що склались, та ще 62 команди заявили, що вони гіпотетично можуть продовжити виконання роботи за певних обставин, решта констатувала, що вони взагалі не зможуть продовжувати власні дослідження [23].

Втім, найбільшу шкоду агресія нанесла людському потенціалу української науки. У тому ж матеріалі від «Світ» констатувалося, що через російську агресію 19% опитаних науковців припинили отримання оплати праці, більше 38% опитаних науковців стали переміщеними особами в Україні, ще більше 14% виїхали за кордон, де приблизно чверть перебуває у Німеччині та ще стільки ж у Польщі.

Більш того, майже 73% опитаних вказали, що вони не можуть собі дозволити «займатись науковою діяльністю у тому ж обсязі, що і в довоєнний час». Серед основних причин науковці назвали відсутність інтересу, апатію, безпековий фактор, специфіку роботи, яка передбачає перебування на робочому місці, прикладом у конкретній лабораторії, перебої з Інтернетом і зв'язком, відключення світла тощо [23].

Проект «Моя наука» вказує подібну динаміку, констатувавши, що станом на квітень 2023 року за кордон виїхало близько 6000 українських науковців, включно з 1500 вчених НАНУ, що становить 11% штату, включаючи 500 вчених із відділень фізики і астрономії та ядерної фізики й енергетики; ще 705 науковців НАНУ були вимушені змінити місце проживання в межах України. Крім того цей проект фіксує загибель українських вчених; крім 5 верифікованих вчених, які загинули на Сході України від російської агресії до 2022 року (А. Єременко, М. Карнаухов, П. Левчук, М. Мисла та В. Труш), на поча-

ток жовтня 2024 року ще щонайменше 149 загинули в повномасштабній російсько-українській війні.

Констатується, що «це знані в науці імена й люди, які починали свій шлях в аспірантурі» та що «багато з них призупинили кар'єру заради служби у війську і загинули в боях за Україну» [17]. Дійсно, попре наявну можливість бронювання від мобілізації, значна кількість науковців пішла воювати добровольцями, та з оприлюдненого списку більше ста загинула як комбатанти в Силах оборони України.

Але значними є й факти вбивств окупантами чи загибелі від бойових дій цивільних українських вчених, які перебували на окупованій території, в осадженому Маріуполі, займалися волонтерством чи прагнули евакуюватися.

Серед таких у списках від «Моя наука» наведені заслужений діяч науки і техніки України О. Амосов, професори Л. Гамбаров, І. Жежеленко, С. Кравченко, Л. Лобойко, В. Парунакян, В. Роянов, Б. Слющинський, О. Федотов, Г. Фурсова, доценти М. Кравченко, С. Кривенко, І. Куровська, В. Московець, Г. Олексів, історик та перекладач О. Кислюк та інші [17].

Окремо варто зупинитися на санкційному реагуванні на російську агресію. Як свідчить Державний реєстр санкцій, який ведеться Апаратом Ради національної безпеки та оборони України (далі – АРНБОУ), Україною, починаючи від набуття чинності санкційним законодавством було запроваджено не менше 735 санкційних заходів щодо структур, які серед іншого займаються науковою діяльністю в інтересах агресора або на підтримку діяльності агресора на ТОТ, при цьому, станом на 2024 рік більше 150 санкційних заходів вже вичерпало свою чинність [1].

Відповідні санкції стосуються не тільки чисельних науково-виробничих об'єднань та підприємств агресора, але й низки російських акціонерних

товариств, основним профілем яких є саме науково-технічна діяльність. В якості їх прикладів можна навести «Науково-дослідний інститут проблем управління, інформатизації і моделювання Академії військових наук», «Науково-дослідний інститут напівпровідникових приладів», «Науково-дослідний інститут телебачення», «Науково-дослідний інститут парашутобудування», «Науково-дослідний інститут морської теплотехніки», «Всеросійський науково-дослідний, проектно-конструкторський і технологічний інститут кабельної промисловості», «Московський науково-дослідний інститут зв'язку», «Криловський державний науковий центр» й тому подібне [1].

Крім того, санкції накладені й на наукові бюджетні установи агресора, прикладом яких є «Академія наук Республіки Татарстан» та структури Російської академії наук: Інститут археології, Інститут історії матеріальної культури, Інститут океанології ім. П.П. Ширшова, Інститут спектроскопії, Інститут сходознавства, Інститут економіки Уральського відділення, Фізичний інститут ім. П.М. Лебедева й тому подібне. Також санкції стосуються й структур, розташованих на тимчасово окупованій території України (далі – ТОТ), прикладами чого є так звані «Інститут археології Криму» та «Науково-дослідний інститут аеропружних систем» з Сімферополя, «Науково-виробниче підприємство "Вентос-Крим"» Керчі тощо [1].

У цьому контексті варто окремо згадати Порядок реалізації видів санкцій та моніторингу їх ефективності, схвалений наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОНУ) від 20 вересня 2022 р. № 846 [7]. Відповідно до цього акту, в разі прийняття у встановленому Законі України «Про санкції» порядку рішення про застосування санкцій або внесення змін до санкцій, реалізація яких віднесена до сфери компетенції МОНУ, відповідальні особи подають

узгоджені із заступником МОНУ, який здійснює контроль за дотриманням цього Порядку, пропозиції міністру освіти і науки України щодо вчинення дій, зокрема прийняття рішень, необхідних для реалізації санкцій.

Порядок визначає, що інформація про стан реалізації санкцій подається МОНУ за запитом АРНБОУ, а моніторинг ефективності реалізації санкцій забезпечують уповноважені структурні підрозділи МОНУ, відповідно до принципів: систематичності та системності, доцільності, комплексності й об'єктивності. Згідно Порядку, моніторинг передбачає збір інформації із загальнодоступних джерел, її аналіз та документування відповідальними особами, а його етапами визначено: збір інформації; аналіз отриманої інформації; узагальнення результатів моніторингу; визначення ефективності санкцій; доведення результатів моніторингу до керівництва МОНУ.

Цей документ передбачає, що ефективність окремих видів санкцій, застосованих до юридичних та фізичних осіб, може бути оцінена як: «санкції ефективні», «санкції ефективні частково», або ж «санкції неефективні», та що періодичність проведення контролю визначається керівництвом МОНУ [7].

Крім санкційної політики механізми реагування на російську агресію отримали форму припинення дії відповідних двосторонніх угод у сфері наукової та науково-технічної співпраці. У цьому контексті варто згадати Угоду між урядами України та росією (далі – РФ) про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств оборонної галузі промисловості від 18 листопада 1993 р. [19], припинену в дії постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 26 серпня 2015 р. № 632 [13], та констатувати, що системна робота у цій сфері розпочалася лише з березня 2022 року.

Так, через місяць після початку масштабного російського вторгнення

постановою КМУ від 24 березня 2022 р. № 355 було денонсовано угоди між урядами України і РФ про співробітництво в галузі культури, науки і освіти, від 26 липня 1995 р., про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання від 26 травня 2000 р. та Протокол до неї від 28 січня 2003 р., про співробітництво в галузі атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації від 21 червня 2002 р. та Протокол до неї від 12 липня 2012 р.

Примітно, що цю постанову № 355 було викладене у новій редакції постановою КМУ № 805 від 4 серпня 2023 р., якою категорію «денонсація» у назві та у тексті документу замінили на «припинення», у зв'язку з докорінною зміною обставин [10]. Не заперечуючи дискрецію українського уряду щодо вибору форм розірвання угод з агресором, як й власне потребу такого розірвання, сам підхід до зміни акта КМУ про денонсацію, як акту разової дії, виконаного після набуття чинності постановою КМУ, через дев'ять місяців після такого виконання вбачається доволі дискусійним.

Подібна ситуація склалася й з постановою КМУ від 9 квітня 2022 р. № 417, первинною редакцією якої було денонсовано угоди між КМУ та Урядом Республіки Білорусь (далі – РБ) про взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту і вчені звання від 6 лютого 1998 р., про співробітництво в галузі атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації від 16 травня 2000 р. та міжурядовий договір з РБ про співробітництво в галузі науки і технологій від 17 грудня 1992 року [11]. Цей документ так саме був викладеним у новій редакції постановою КМУ від 4 серпня 2023 р. № 805 [5].

Втім, Угоду між Урядами України та Урядом Північної Кореї про створення міжурядової комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва від

8 червня 1994 р. було одразу припинене постановою КМУ від 30 грудня 2022 р. № 1484 [12], яку потім вже не змінювали.

Крім розірвання двосторонніх угод з агресором українська влада проводила їх ревізію, що впливає з листа МЗС України «Щодо припинення дії угод з рб» від 12 лютого 2024 р. № 72/14-612/1-19185 [24]. Цей документ окремо підтверджує втрату чинності, за спливом строків укладання, для Угоди між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України та Державним комітетом з науки і технологій РБ про співробітництво у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності від 15 листопада 2011 р., яка втратила чинність 15 листопада 2017 р., тобто не потребує на окреме припинення. Водночас відповідні листи МЗС України формувалися не щодо усіх відповідних угод.

Також урядом України було ініційоване вихід нашої держави з низки колективних угод стосовно наукового співробітництва, раніше укладених на пострадянському просторі. Прикладом такого процесу слід вважати постанову КМУ від 3 травня 2022 р. № 526 про вихід з Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1992 р. [21]; [4]. Ця угода примітна тим, що нав'язувала діючі стандарти «ГОСТ» як міждержавні та оголошувала Держстандарт РФ як начебто «правонаступника» Держстандарту СРСР.

Водночас процес припинення дії відповідних угод є далеким від завершення; варто вказати на не припинену станом на жовтень 2024 року Угоду між КМУ та Урядом РБ про виробничу і науково-технічну кооперацію від 29 травня 2002 р. [18], та на Угоду про міждержавний обмін науково-технічною інформацією від 26 червня 1992 р. [20].

Також у цьому контексті варті згадки раніше ратифіковані Укра-

їною Рішення Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) про Міждержавну науково-технологічну програму створення системи сейсмологічного моніторингу територій держав – учасниць СНД [14] та про Міждержавну науково-технічну програму «Створення конкурентоздатних на світовому ринку зварних конструкцій, ресурсозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання для зварювального виробництва» [15].

Водночас певною мірою спрощує ситуацію у цій сфері те, що навіть у період максимального штучного нарощування «наукової співпраці» з РФ [6] Україна не приєдналася до Угоди про створення загального науково-технологічного простору держав – учасниць СНД, від 3 листопада 1995 р. [22], та до Протоколів до неї від 16 березня 2001 р. та від 20 листопада 2009 р. Примітно, що цю угоду проросійські склади КМУ двічі намагалися подавати на ратифікацію, а саме постановою від 7 квітня 1998 р. № 471 [9] та розпорядженням від 21 листопада 2013 р. № 928-р [8], але неуспішно.

Угода 1995 року була примітною тим, що ще більше посилювала «наукову інтеграцію», спираючись на набір угод від 13 березня 1992 року: про науково-технічне співробітництво в рамках держав-учасниць СНД, про прямі науково-технічні зв'язки в рамках СНД, про співробітництво в галузі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів і нострифікації документів про їх кваліфікацію в рамках СНД, про спільне використання науково-технічних об'єктів у рамках СНД тощо.

Підсумовуючи, варто констатувати, що виклики від російської агресії для міжнародної наукової взаємодії та наукової співпраці українськими вченими сформувалися ще у 2014 році, а від 2022 року вони набули тотального та катастрофічного характеру; що до 2022 року реагування влади

на відповідні процеси мало насамперед формат включення окремих заходів наукового виміру до планів стосовно деокупації та реінтеграції Криму та до формування санкційних списків й до точкових вимог до росії у міжнародних процесах.

Водночас умови масштабної російської агресії додали до такого підходу насамперед вимір припинення дії угод про науково-технічне співробітництво з й активізацію громадянської правозахисної діяльності; посилення та систематизацію відповідного санкційного реагування. Певною мірою дискусійним став виявлений у цьому вимірі урядовий підхід до зміни окремих актів КМУ про денонсацію двосторонніх угод, як актів разової дії, через місяці після такого виконання. Крім того викликає питання неповнота припинення Україною відповідних угод, особливо вчинених під егідою СНД

Удосконалення та інтенсифікація форм протидії російській агресії у цій сфері має стати підґрунтям для нових наукових досліджень.

У статті наголошено, що ключові аспекти міжнародно-правового співробітництва у форматі наукової діяльності, відповідних досліджень та пошуку ще не отримали системного відображення у вітчизняній правовій доктрині, зокрема у вимірі імплементації у вітчизняне законодавство релевантних наднаціональних вимог від системи міжнародної договірної взаємодії.

У той самий час реагування органів влади України на виклики російської агресії у контексті міжнародного виміру наукової діяльності потребує на системне дослідження.

Авторкою досліджене процедури припинення чинності та виходу України з двосторонніх та багатосторонніх угод з агресором та його співучасниками й окреслене відповідні виміри протидії провокаціям та маніпуляціям агресора у вимірі «наукового співробітництва».

Предметом статті стало правове та організаційне реагування на російську агресію у контексті міжнародного виміру наукової діяльності, а її метою стало визначення особливостей відповідних односторонніх кроків України стосовно двосторонніх та багатосторонніх угод з агресором та його співучасниками та протидії «науковим» провокаціям окупантів у санкційному вимірі.

Авторка доводить, що виклики від російської агресії для міжнародної наукової взаємодії та наукової співпраці українськими вченими сформувалися ще у 2014 році, а від 2022 року вони набули тотального та катастрофічного характеру; що до 2022 року реагування влади на відповідні процеси мало насамперед формат включення окремих заходів наукового виміру до планів стосовно деокупації та реінтеграції Криму та до формування санкційних списків й до точкових вимог до росії у міжнародних процесах.

У статті відзначене, що умови масштабної російської агресії додали до такого підходу насамперед вимір припинення дії угод про науково-технічне співробітництво з й активізацію громадянської правозахисної діяльності; удосконалення та інтенсифікація форм протидії російській агресії у цій сфері має стати підґрунтям для нових наукових досліджень.

Ключові слова: міжвідомчі угоди, наука, наукові дослідження, російська агресія, санкції, тимчасово окуповані території.

Tytska Ya. International scientific cooperation of Ukraine: dimensions of response to Russian aggression

The article emphasizes that the key aspects of international legal cooperation in the form of scientific activity, relevant research and research have not yet been systematically reflected in domestic legal

doctrine, in particular in terms of the implementation of relevant supranational requirements from the system of international contractual interaction into domestic legislation.

At the same time, the reaction of the authorities of Ukraine to the challenges of Russian aggression in the context of the international dimension of scientific activity requires systematic research.

The author researched the procedures for the Ukraine's termination of validity and withdrawal from bilateral and multilateral agreements with the aggressor and its accomplices, and outlined the corresponding dimensions of countering the provocations and manipulations of the aggressor in the dimension of "scientific cooperation".

The subject of the article was the legal and organizational response to Russian aggression in the context of the international dimension of scientific activity, and its purpose was to determine the specifics of the relevant unilateral steps of Ukraine in relation to bilateral and multilateral agreements with the aggressor and its accomplices and to counter the "scientific" provocations of the occupiers in the sanctions dimension.

The author proves that the challenges of Russian aggression for international scientific interaction and scientific cooperation by Ukrainian scientists were formed in 2014, and from 2022 they acquired a total and catastrophic character; that until 2022, the government's response to the relevant processes had primarily the format of including separate measures of a scientific dimension to the plans for the deoccupation and reintegration of Crimea and to the formation of sanctions lists and to specific demands on Russia in international processes.

The article noted that the conditions of large-scale Russian aggression added to this approach, first

of all, the dimension of termination of agreements on scientific and technical cooperation with and activation of civil rights protection activities; improvement and intensification of forms of countering Russian aggression in this area should become the basis for new scientific research.

Key words: interdepartmental agreements, Russian aggression, sanctions, science, scientific research, temporarily occupied territories.

Література

1. Державний реєстр санкцій. Апарат РНБО України. URL: <https://drs.nsd.gov.ua/actions/personal>
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Березень 2023. Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf
3. Лісовий О. Україна значно збільшує витрати на наукові розробки. Укрінформ. 09.11.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3784518-ukraina-znacno-zbilsuevitratina-na-naukovi-rozrobki-lisovij.html>
4. Про вихід з Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації: постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 2022 р. № 526. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2022-p>
5. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 березня 2022 р. № 355 і від 9 квітня 2022 р. № 417: постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 805. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2023-p>
6. Про забезпечення підготовки та проведення міжрегіонального економічного форуму «Науково-технічне співробітництво регіонів та міжрегіональна виробнича кооперація»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2011 р. № 981-р. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981-2011-p>
7. Про затвердження Порядку реалізації видів санкцій та моніторингу їх ефек-

тивності: наказ Міністерства освіти і науки від 20 вересня 2022 р. № 846, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 жовтня 2022 р. за № 1185/38521. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1185-22>

8. Про подання на ратифікацію Верховною Радою України Угоди про створення загального науково-технологічного простору держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав, підписаної 3 листопада 1995 р., Протоколу про внесення змін і доповнень до Угоди про створення загального науково-технологічного простору держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав від 3 листопада 1995 р., підписаного 16 березня 2001 р., та Протоколу про внесення змін до Угоди про створення загального науково-технологічного простору держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав від 3 листопада 1995 р., підписаного 20 листопада 2009 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 928-р. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-2013-p>

9. Про подання на ратифікацію Верховною Радою України Угоди про створення спільного науково-технологічного простору держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав: постанова Кабінету Міністрів України від 7 квітня 1998 р. № 471. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-98-n>

10. Про припинення дії міжнародних договорів в галузі освіти і науки з Російською Федерацією: постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2022 р. № 355. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/355-2022-n>

11. Про припинення дії міжнародних договорів у галузі освіти і науки з Республікою Білорусь: постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2022 р. № 417. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-2022-n>

12. Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом Корейської Народно-Демократичної Республіки про створення міжурядової комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва: постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1484. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1484-2022-n>

13. Про припинення дії Угоди між Урядом України та Урядом Російської Феде-

рації про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств оборонної галузі промисловості: постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2015 р. № 632. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2015-n>

14. Про ратифікацію Рішення Ради глав урядів держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав про Міждержавну науково-технічну програму "Створення конкурентоздатних на світовому ринку зварних конструкцій, ресурсозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання для зварювального виробництва": Закон України від 8 квітня 1999 р. № 580-XIV. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-14>

15. Про ратифікацію Рішення Ради глав урядів держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав про Міждержавну науково-технологічну програму створення системи сейсмологічного моніторингу територій держав – учасниць СНД: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1487-III. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-14>

16. Російські окупанти незаконно заволоділи новітньою лабораторією вартістю 6 млн. євро., яка знаходиться у зоні відчуження. 22 березня 2022 р. Державне агентство України з управління зоною відчуження. URL: <https://www.facebook.com/dazu.gov.ua/posts/340693271429994>

17. Семерин Х. Українські вчені, яких убила Росія. 2024. Моя наука. URL: <https://my.science.ua/ua-scholars-killed-by-russia/>

18. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про виробничу і науково-технічну кооперацію від 29 травня 2002 р. ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_032

19. Угода про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств оборонної галузі промисловості від 18 листопада 1993 р. ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_003

20. Угода про міждержавний обмін науково-технічною інформацією від 26 червня 1992 р. ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_721

21. Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1992 р. ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_102

22. Угода про створення загального науково-технологічного простору дер-

жав – учасниць Співдружності Незалежних Держав від 3 листопада 1995 р. ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_149

23. Шулікін Д. Науковці під час війни: виявити потреби і впоратись з викликами. Світ. 27 червня. 2022. URL: <https://svit.kpi.ua/2022/06/>

27/ науковці-під-час-війни-виявити- потреб/

24. Щодо припинення дії угод з рб: лист Міністерства закордонних справ України від 12 лютого 2024 р. № 72/14-612/1-19185. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9185321-24>